

Molenaar Willem Bogaerts: “Een molenaar moet goed luisteren naar zijn molen.”

Wat is de taak van een molenaar van een houtzaagmolen?

*We vragen het aan de onbezoldigde molenaar van molen De Salamander in Leidschendam, **Willem Bogaerts** (51 jaar).*

Willem heeft een technische achtergrond. In het dagelijks leven werkt hij als computerprogrammeur. Hij bouwt voornamelijk grote webapplicaties op het gebied van personeelszaken. Daarnaast maakt hij ook wel technische programma's voor de bouw. In zijn vrije tijd is Willem met veel verschillende dingen bezig. Hij maakt graag ontwerpen met behulp van een 3D printer. Daarnaast volgt hij een cursus muziekinstrumentenbouw.

Willem heeft zich ruim zes jaar geleden als vrijwilliger bij de Salamander aangemeld. Enkele jaren geleden heeft hij de opleiding tot molenaar met succes afgerond. Tijdens deze opleiding was De Salamander lesmolen en de voormalige molenaar Hans Brok zijn instructeur.

De algemene opleiding leert de molenaar hoe hij de wieken moet laten draaien. Dat is moeilijker dan het lijkt. Je moet uiteraard goede kennis hebben van de molenopbouw, maar vooral ook goede kennis van het weer. Voor het functioneren van een windmolen is de wind en alles wat daarmee samenhangt uiteraard van wezenlijk belang. “Een molenaar moet daarom goed weten hoe hij de weersomstandigheden in de gaten kan houden en hoe hij ermee om moet gaan,” vertelt Willem. “De weersverwachting, frontlijnen, buienradar e.d. bevatten belangrijke informatie waarop de molenaar zijn beslissingen baseert. Bijvoorbeeld: wanneer moet je de zeilen oprollen, wanneer moet je de wieken aan de ketting leggen en de bliksemafleider erop zetten?”

Over het algemeen zal de molenaar zich niet laten verrassen door de wind. Maar regen en onweer kunnen heel plaatselijk zijn en iedere regenbui neemt zijn eigen wind mee, als een soort micro

depressie. “Dat kan wel eens heel anders uitpakken dan je verwacht.”, lacht Willem, “Dat bleek wel tijdens mijn examen. Er was een flinke buienlijn in aantocht. Ik dacht: met zoveel wind zal ik de stormborden uit de wieken halen. En terwijl ik bezig was zei de examiner: 'zet de molen maar op de wind'. Maar vervolgens viel de wind helemaal weg! Dat kwam omdat de wind die met de bui meekwam de heersende wind volledig compenseerde. Zo'n bui trekt vervolgens weer weg en dan keert de heersende wind terug. Het hangt ook sterk af van welke kant de bui langs de molen trekt.” In geval van onweer moeten de wieken stil worden gezet en worden ze met kabels verbonden met de aarde. De wieken zijn van metaal, dus trekken aardig wat bliksem aan.

Een molenaar moet ook goed kunnen luisteren naar zijn molen. Hij moet de geluiden van de molen goed herkennen om op te kunnen merken wanneer er iets niet goed gaat. “Wanneer je een tikje meer of minder hoort, moet je je afvragen waar het vandaan komt. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de wind wegvalt of van richting verandert. Dat vraagt direct om actie te ondernemen”, legt Willem uit. “Onze molen heeft twee verschillende wieken, namelijk 'fokwieken' en 'oud-hollandse' wieken. Deze maken ieder een ander geluid. Wanneer de wieken te snel draaien maken de fokwieken veel lawaai.”

Gelukkig voor de Salamander staat hier in het Westen wel veel wind. Maar de windkracht is ook afhankelijk van de gebouwen die om de molen heen gebouwd zijn. Tegenwoordig wordt er zo hoog gebouwd dat ook de bebouwing op afstand invloed op de wind heeft.

De specifieke kennis over het type molen leer je vooral in de molen zelf, in dit geval een houtzaagmolen. Word je opgeleid in een korenmolen, dan moet je uiteraard veel weten van koren en malen. In de houtzaagmolen leer je veel over hout en over zagen. Omdat in molens veel hout wordt gebruikt, bevat de algemene opleiding al veel informatie over houtsoorten en hun toepassing. “Maar in een houtzaagmolen moet je ook in staat zijn om houtsoorten te herkennen die in het water liggen. Dat is gezien de hoeveelheid modder nog niet zo eenvoudig!” zegt Willem lachend. De plaats in het water waar de boomstammen bewaard worden, heet 'het balkengat'.

In de houtzaagmolen is veiligheid de eerste prioriteit. Willem zegt hierover: “Theoretisch zou je in je eentje op de wind kunnen zagen. Maar praktisch gezien willen we altijd met minstens twee mensen op de zaagvloer aanwezig zijn uit veiligheidsoverweging. Als er met de een wat misgaat, kan de ander de zagerij stilzetten. En bij 'spannend weer', willen we ook iemand op de stelling hebben om het weer in de gaten te houden.” Vorig jaar is er een vangkoker gemaakt. Het touw van de rem kun je door de koker de molen in laten zakken. Op die manier kun je de molen van binnenuit stilzetten, zonder dat je helemaal naar boven hoeft te lopen. Vooral bij hele drukke dagen is dat een belangrijk voordeel. Wanneer de wind uit het zuiden komt kun je het touw gewoon over het hek van de stelling naar beneden gooien.

Het zagen is voor het publiek het leukste, maar voor de molenaar het minste werk. De voorbereiding is veel meer werk. Eerst moet de boomstam uit het water worden gehaald en naar binnen getrokken worden. Daarna moet de boomstam schoon gespoten worden. Het zand van de modder mag niet in de zagen komen. Dat zou de zagen bot maken. Daarna wordt de boomstam gecontroleerd op aanwezigheid van metaal, zoals spijkers. De boomstam moet op z'n plaats gelegd worden en de zagen moeten geslepen worden.

Wanneer de boomstam gezaagd is moeten er latjes tussen aangebracht worden en moet het hout te drogen worden gelegd in de droogschuur.

Alles bij elkaar neemt het zagen maar 20% van het gehele werk in beslag.

Naast het draaien van de molen en het zagen, is de molenaar ook verantwoordelijk voor het onderhoud van de molen. Deze taak wordt doorgaans met het gehele team gedaan. Het molenaarsteam bestaat momenteel uit zes à zeven vrijwilligers. Voor meer specialistische onderhoudswerkzaamheden is vaak een molenmaker nodig.

Willem Bogaerts

Het vaststellen van benodigd onderhoud gaat in één moeite door, zegt Willem. “Terwijl je bezig bent, zie je dat er iets gerepareerd of onderhouden moet worden. Dat is ook de reden waarom een molen moet blijven draaien. Wanneer de molen niet meer in bedrijf is, kan hij ook niet goed onderhouden worden en raakt hij vanzelf in verval.”

Sommige reparaties kun je alleen met z'n tweeën uitvoeren. En voor bepaalde onderhoudswerkzaamheden moet de molen om veiligheidsredenen volledig stil gezet worden.

Eén maal per jaar wordt er een algemene inspectie gedaan. Dan worden onderdelen nagekeken, zoals de constructiebalken, waar je tijdens de vaste werkzaamheden minder zicht op hebt. Dan wordt tevens gelijk de kuip waar de kap op draait gesmeerd.

Het is leuk wanneer de molen zelf kan voorzien in het benodigde hout ten behoeve van het onderhoud van de molen.

“Je kunt de molen verduurzamen door bij reparaties moderne technieken toe te passen, maar dat is niet altijd mogelijk. Soms moet je gewoon de oude bouwtekeningen er bij pakken en vragen om een kapot onderdeel na te bouwen. De molen als cultureel erfgoed moet natuurlijk wel een oude molen blijven”, meent Willem. Om dezelfde reden bestaat er volgens hem een haat-liefde verhouding met de elektromotor: als er geen wind staat, ben je blij dat hij er is en dat je toch kunt zagen.

Met trots vertelt Willem over een hoogtepunt in zijn 'loopbaan' als molenaar: “We hebben een keer op één dag een mast op de wind gezaagd, op de juiste hoogte en breedte (dus tweemaal gezaagd!). Het schip lag aan de kade te wachten en is aan het einde van de dag met een nieuwe mast vertrokken! We hebben toen bij uitzondering op volle snelheid gezaagd. Normaal zagen we juist langzaam zodat zoveel mogelijk mensen het zaagproces kunnen zien. Willem stond toen boven op de stelling het weer in de gaten te houden. Er waren toen behoorlijk wat vlagen wind en af en toe moest hij de wicken wat afremmen om ze in toom te houden.”

Willem is wel tevreden met hoe de molen draait op dit moment. Ook de organisatie loopt vrij goed. De molen staat in de belangstelling, er worden evenementen georganiseerd en de bezoekers weten de molen wel te vinden.

“Het is maar goed dat de taken van molenaar en molengids zijn gesplitst”, vindt Willem. “Als molenaar moet je goed opletten en kun je niet altijd aan het publiek vertellen wat je aan het doen bent. De aanwezigheid van publiek behoeft de werkprocessen niet te verstoren, maar de veiligheid vraagt wel om extra maatregelen. In vergelijking met een **modern** productieproces moet je vaker het zekere voor het onzekere nemen. 🧱”

Tekst en fotografie: Eelco Brinkman